

MIKKEL BOLT

SENFASCISMENS ÆSTETISERING AF (DEN HVIDE) ARBEJDERKLASSE

Noter til en kommunistisk kunstteori

Da Walter Benjamin analyserede den tyske fascisme i begyndelsen og midten af 1930'erne var han ikke i tvivl om, at fascismen i høj grad var et spørgsmål om æstetik. Fascismen var selvfølgelig et politisk projekt, men et politisk projekt der tog form af en "æstetisering af politikken".¹ Nazismen æstetiserede den moderne fremmedgørelse og gjorde den til et kunstværk, glørficerede krig og ødelæggelse. Hitler var den inspirerede kunstnerfører, der skabte den evige og perfekte ariske krop ved at fjerne alt det degenererede materiale (jøderne, de homoseksuelle, kommunisterne etc.). Den tyske fascisme lod massen "komme til udtryk", som Benjamin formulerede det.² Konfronteret med genkomsten af fascisme kan det være nyttigt at vende tilbage til Benjamins analyse og bruge den som udgangspunkt for en analyse af den nye fascisme, vi har set dukke op overalt i den vestlige verden de seneste år. Valget af Donald Trump står selvfølgelig som mønstereksemplet på den nye fascisme, hvad jeg benævner senfascismen. Der er ikke blot tale om et politisk

fænomen, eller et fænomen der kommer til udtryk politisk som nye partier og opløsningen af den politiske orden, vi har levet i siden afslutningen på Anden Verdenskrig. Den nye fascisme er på mange måder først og fremmest kulturel eller æstetisk, som Benjamin ville sige.

Nærværende tekst er et forsøg på at kombinere en marxistisk fascismeanalyse, der analyserer fascismen som en modsætningsfyldt kapitalismeintern kriseløsning, med indsigter fra den nye 'kulturelle' fascisme-forskning, som ikke mindst den engelske fascismeteoretiker Roger Griffin har introduceret, der tilbyder en analyse af fascismen som en ultra-national genfødselsideologi.³ På sin måde kan Benjamin ses som en forgænger for en analyse, der forsøger at tænke både klasse og ideologi.⁴ Teksten forløbet i tre tempi, jeg starter med at redegøre for min brug af termen fascisme, og ser derefter nærmere på senfascismen som kulturelt fænomen, der siver ind i mainstreamkulturen, og slutter med en diskussion af spørgsmålet om klasse og økonomi i senfascismen.

'Fascisme'

I dag har vi et terminologisk problem, Benjamin ikke havde. I mellemkrigstiden beskrev de fascistiske bevægelser sig selv som fascistiske. Det gjorde såvel Mussolini som Hitler, men også de mange andre lokale fascistiske bevægelser som eksempelvis Jerngarden i Rumænien. Det er sjældent tilfældet i dag. Mellemlkrigstidens fascistiske regimer, først og fremmest Hitler-Tyskland, Anden Verdenskrig og ikke mindst holocaust har effektivt forvandlet termen *fascisme* til et invektiv. Derfor beskriver få politiske bevægelser og partier sig i dag som fascistiske, om ikke andet i Vesten. I dag er *fascisme* ikke et politisk begreb, det er en fornærmelse. Derfor er det umiddelbart langt sværere at tale om *fascisme* i dag, altså at beskrive politiske fænomener som fascistiske. Den nedsættende betydning af termen går forud for dens analytiske værdi. Og naziregimets ”endelige løsning på det jødiske spørgsmål” vanskeliggør brugen af betegnelsen. Derfor kan det være hensigtsmæssigt at introducere en distinktion mellem fascismen som historisk specifikke politiske regimer i mellemkrigstiden og så *fascisme* som en gestus, et meme eller et udsagn i dag. Dette vil jeg kalde *senfascisme* for at markere forskellen.⁵ De er naturligvis forbundet, fascismen og *senfascismen*, og *senfascismens* ideologiske indhold er langt hen ad vejen det samme som mellemkrigstidens *fascisme*, men der er også vigtige forskelle, der ikke mindst har at gøre med den senkapitalistiske underholdningskultur.

Som betegnelse for nazismens udryddelseslejre, dens førerkult, forestillingen om ”total krig” og ”Endlösung der Judenfrage”, fascismen som totalitært og undertrykkende regime, har termen *fascisme* en dobbelt funktion. På den ene side er den forenende, den samler det politiske system og giver det form som modsætning til fascismens brutalitet, fascismen som det 20. århundredes katastrofe, der nødvendigvis ender med dødslejre. På den anden side har termen en klar afpolitiserende funktion. Som den værste *exces* i ”den menneskelige røgs

tidsalder” kan *fascisme* legitimere snart sagt alle politiske kompromiser, når blot det sker med henblik på at undgå *fascisme*.⁶ Vi er i den paradoksale situation, at forsøget på at undgå at åbne døren for en genkomst af *fascisme* gør det muligt og nødvendigt at føre en politik, der langt hen ad vejen er den samme, som den *senfascismen* kræver. Det ser vi overalt i Vesteuropa, hvor truslen fra højrereaktionære partier legitimerer stadig flere stramninger i en i forvejen restriktiv europæisk og national asyl- og flygtningepolitik. Det er tilfældet i Frankrig, hvor Marine Le Pen legitimerer Sarkozy, Hollande og nu Macrons sikkerhedspolitik, der er planket hos Le Pen. I Danmark skete glidningen allerede sidst i 1990'erne, hvor det danske socialdemokrati kortvarigt forsøgte at holde Dansk Folkeparti ude af det ’gode’ politiske selskab, men efter kort tid indledte en kamp om de racistiske stemmer og begyndte en proces, der er endt med, at de har den helt samme asyl- og flygtningepolitik som DF.⁷ I begyndelsen med henvisning til at undgå DF og deres eksplicit fremmedfjendske politik, men nu kæmper partierne om at være så islamofobiske som muligt. De tre største partier i Danmark, Socialdemokratiet, Venstre og Dansk Folkeparti er i dag alle lige racistiske. I en dansk offentlighed fungerer *fascisme*-termen derfor kun som en betegnelse, der kan bruges om ikke-danske politiske fænomener som Lega Nord eller Orban.⁸ Forløbet i Danmark viser, hvordan *fascisme* i løbet af femten år kan blive *common sense* i Stuart Halls forstand.⁹ Den danske udvikling er særligt accentueret, men vi ser den i forskellige variationer i stort set alle nationale politiske offentligheder i Vesten. ’Det mindste ondes’-politik forvandler lige så langsomt sig til det, det forsøger at undgå.

I forbindelse med De Gaulles magtovertagelse i 1958 skrev Maurice Blanchot om nødvendigheden af at afvise. Det er nødvendigt at afvise de Gaulle og hans politiske *black mail*, hvor han reducerer det politiske valg til et valg mellem borgerkrig og ødelæggelsen af Frankrig eller de Gaulle selv, der kan dæmme op for de

Cap til Donald Trumps præsidentvalgkamp 2016:
"Make America Great Again", 2016.

quasi-fascistiske elementer i den franske hær og de radikaliserede *pieds-noirs*, der nægter at acceptere, at Algeriet bliver selvstændigt. Blanchot afviser de Gaulle som 'det mindste onde'. Der går grænsen. "På et bestemt tidspunkt, konfronteret med offentlige begivenheder, ved vi, at vi må afvise. Afvisningen er absolut, kategorisk. Den diskuterer ikke, og den forklarer ikke sine årsager."¹⁰ Det er denne afvisning, der *ikke* har fundet sted i dag. I stedet er afvisningen blevet erstattet af en pervers transaktion, hvor 'det mindre onde' reelt åbner døren for det, vi med Foucault kan kalde "det intolerable".¹¹ Der er sket en tilpasning til og en accept af det, der ikke kan accepteres, det som kalder på et utvetydigt 'Nej!' Det, som det ikke burde være muligt at acceptere eller indgå i en dialog om. Forvandlingen af Middelhavet til en åben massegrav af druknende flygtninge og migranter er vel det mest oplagte eksempel på det intolerable i dag, men den antiterroristiske undtagelsestilstand, vi har levet i uafbrudt siden 9/11, er et andet eksempel på denne relativisering eller aftale, hvor det allerede etablerede politiske system selv implementerer quasi-fascistiske løsninger, der skal dæmme op for fascismen.

Senfascismens kultur

Benjamins analyse af fascismen som en æstetisering af politikken gør det muligt at frigøre sig fra den determinerende henvisning til *fascismen*, den historiske fascisme, mellemkrigstidens fascistiske regimer og resultatet af

deres gerninger, der forhindrer en analyse af fascisme i dag. Som Benjamin viser, er fascisme ikke kun et spørgsmål om politiske institutioner og politik i traditionel forstand, det er i lige så høj grad et spørgsmål om kultur, om de billeder vi skaber af samfundet. Kultur som "rammen for samfundets økonomiske processer".¹²

Analysen af fascismen i dag skal selvfølgelig også tage form af en politologisk og økonomisk analyse af fascismen som politisk regime og som kapitalistisk krisestyring, men den skal nok i endnu højere grad være en analyse af fascisme som sprog, kultur og æstetik. Hvis vi bliver ved med at fokusere på fascismen som et spørgsmål om politikere og politiske institutioner, hvem er med i regeringen og hver er ikke, hvem vinder præsidentvalget eller danner regering, så misser vi noget af det, Benjamin pegede på i sin analyse af fascismen som en æstetisering af politikken, altså hvordan fascismen sætter sig igennem som kultur i hverdagslivet, som "a whole way of life" i Raymond Williams' forstand.¹³ Hvordan fascisme ikke nødvendigvis tager form af allerede kendte og cirkulerende billeder af (mellemkrigstidens) fascisme – hagekors, sorte uniformer – men antager nye former og ofte overtager allerede eksisterende objekter og giver dem et nyt indhold. Tænk på Trumps kasket, der er en integreret del af USA's populærkultur, men som har fået en ganske særlig betydning og er med til at skabe Trumps ultranationale fællesskab, markere hvem der er med i AmeriKKKa og hvem der ikke er. I en dansk sammenhæng er Dannebrog blevet helt og aldeles overtaget af DF. Det indgår som baggrund i alle DF's kampagnevideoer og plakater og er blevet et billede på det ekskluderende nationale fællesskab, partiet kæmper for.

Den amerikanske fascismehistoriker Alexander Reid Ross beskriver denne proces som "snigende fascisme".¹⁴ Når fascismen er succesfuld, så sniger den sig ind i sproget og gør langsomt sin ideologi normal, skriver han. Den er snigende, fordi den umærkeligt udvider rammerne for nationalistiske og ekskluderende udsagn, lægger sig ovenpå eller bruger traditio-

nelle konservative holdninger som vehikel for sin ultranationalisme, der ender med at fremstå som en position blandt andre i en politisk diskussion. Ved at bruge konservative holdninger eller allerede cirkulerende objekter og symboler som trojansk hest sniger fascismen sig ind i den politiske mainstream.

Udviklingen i Danmark er en *case in point*. Siden sidst i 1990'erne er hele det partipolitiske spektrum rykket markant til højre, og der er i dag ikke blot bred politisk enighed om en meget restriktiv asylpolitik, de politiske partier kæmper om at markere sig symbolpolitisk, kæmper om at antagonisere og mobbe bestemte befolkningsgrupper mest muligt. Udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg fejrede i foråret 2018 stramning nummer 50 af flygtningeloven med lagkage, hvorefter DF lagde trumf på ved at udlove citronmåner ved stramning nummer 100. Hyggeracismen trives i bedste velgående i Danmark, der er et af de lande i EU, der de seneste 10 år har modtaget færrest flygtninge, kun østeuropæiske lande som Ungarn, Polen og Rumænien har procentvis modtaget færre. Men ikke desto mindre er Dansk Folkeparti og dets utvetydige ultranationalisme i løbet af tyve år blevet omdrejningspunkt og norm ikke blot for en racistisk flygtninge- og asylpolitik i Danmark, men også for en lang række juridiske, økonomiske og urbane politikker, der inkluderer en såkaldt ghettoplan (hvor beboere i bestemte boligområder, hvor den overvejende del af beboerne er indvandrere eller såkaldte efterkommere af indvandrere, eksempelvis straffes med højere straffe), genindførsel af grænsekontrol, fratagelse af statsborgerskab og en lang række forsøg på at gøre det uudholdeligt at være afvist asylansøger i Danmark. Det er ikke på grund af sin racisme, at DF endnu ikke har været del af en regering i Danmark, det er fordi partiets EU-modstand er en usikkerhed for det neoliberale hegemoni, der har hersket i Danmark siden begyndelsen af 1980'erne.

Om Dannebrog jeg ved, ...

... det faldt fra himlen ned

Danmark er rødt og hvidt. Det kan det blive ved med at være. Det er ikke Europa-Parlamentet, der afgør, om EU skal fylde mere i Danmark. Eller mindre. Det bestemmer Folketinget.

Tjek din kandidat, inden du stemmer på valgdagen: Vil hun eller han have mere Danmark og mindre EU? Eller omvendt? Du ved, hvad vi står for.

Plakat for Dansk Folkeparti til folketingsvalget 2015: "Om Dannebrog jeg ved...", 2015.

Vi har den samme situation i Frankrig med Rassemblement National, hvis politik allerede længe har været implementeret i forskellige borgerlige og socialistiske regeringer. Men det er også lige meget, om Dansk Folkeparti er med i regeringen, for DF har allerede vundet, partiets racisme er blevet norm. Der er ikke kun tale om, at partiets idéer har blevet som fisk i vandet i Folketinget, men også om at de affekter, DF producerer, er blevet en integreret del af hverdagslivet. Det er i høj grad dér, fascismen er i dag. Det er som en følelsesstruktur, fascismen manifesterer sig i dag.

Det er fascismen som en sprog, som Jean-Pierre Faye skriver, det handler om, hvordan en bestemt sprogbrug deltager i forberedelsen af en accept af fascistiske handlinger.¹⁵ Altså fascismen som ord, talemåder, affekter, gestus og minder, der tilsammen fortætter sig til en diskurs, en fortælling om et truet fællesskab,

en nation under pres. Det er Viktor Klempe-
rers beskrivelse af, hvordan fascismen erobrer
sproget ved hjælp af bestemte nøgleord og
vendinger, som lige så langsomt naturaliseres
og ender med at udgøre en politisk virkelighed:
"Nazismen gled over i massernes kød og blod
gennem enkelte ord, faste udtryk og sætnings-
former, som de fik påtvunget gennem millioner
af gentagelser, og som blev overtaget mekanisk
og ubevidst."¹⁶ Det er ikke nok at se på Trump,
Pia Kjærsgaard eller Marine Len Pen og ryste
på hovedet af dem, det er nødvendigt at lytte til
det, de siger, analysere deres tale med henblik
på at identificere fascismens grundlæggende
fortælling om nationale privilegier og behovet
for at beskytte det nationale fællesskab mod
udefrakommende trusler. For gentagelserne
virker: I 2015 svarede 49% af 75.000 elever i
8. og 9. klasse i den danske folkeskole efter et
tre-ugers forløb om demokrati, at ytringsfrihed
ikke bør gælde muslimer.¹⁷

Forestillingen om at udgøre en truet kultur
går igen i alle de forskellige senfascistiske fælles-
skaber fra Dansk Folkepartis forestilling om en
"muslimsk invasion" til Trumps retorik om
"et amerikansk blodbad" ["an American carnage"].¹⁸ Som den britiske fascismehistoriker
Roger Griffin skriver, er fascismen kendetegnet
ved forestillingen om det truede nationale fæl-
lesskab, som skal beskyttes med alle midler. Det
er indholdet i fascismens ultrapalingenetiske
ideologi: det nationale fællesskab er i forfald og
skal genoprettes.¹⁹ Det er det løfte, vi altid kan
høre i fascismen. Fascismen lover en national
genoprejsning, at folket kan blive ét, rensat
og sig selv. Det er derfor, 'de andre' skal ud,
skal væk. 'De andre', 'de fremmede' truer det
nationale fællesskab, og derfor skal de smides
ud eller forhindres i at komme ind. Trump
lover at bygge en mur, og Salvini lover at ingen
skibe med migranter må lægge til kajs i italiens-
ke havne. Hvad enten det er grænsen mellem
Mexico og USA, eller det er grænsen mellem
Tyskland eller Danmark eller det er Mittel-
havet, så skal den lukkes, således at nationen
holdes ren. Og det uanset omkostningerne for

'de andre', flygtninge og migranterne der dør
i Middelhavet eller er fanget i Libyen, eller
der sygner hen i danske udsendelsescentre og
begår selvmord, hvis det lykkes for dem at nå
til Danmark.

Som vi ved fra Raymond Williams, er
'kultur' kendetegnet ved en grundlæggende
dobbelthed, hvor det på den ene side betegner
menneskets væren, men også en specifik væ-
rensform.²⁰ Kultur som på én gang noget uni-
verselt, men også partikulært, en særlig kultur.
I forlængelse af Giorgio Agambens analyse af
folkets dobbelthed – folket er både folket med
stort F, den politiske suverænitet, men også fol-
ket med lille f, de ekskluderede og udelukkede
– kan vi se, hvordan kultur er kendetegnet ved
en art 'oprindelig' dobbelthed, der kan gøres
til instrument i en racistisk politik, hvor det
kommer til at handle om at forsvare én be-
stemt kultur, der perciperes som truet.²¹ Det er
neo-racismens opgivelse af biologiske forskelle
til fordel for en idé om, at alle ganske vist har
eller er en del af bestemt kultur, men at *min*
kultur er truet og skal beskyttes. Som Étienne
Balibar skriver, genintroducerer 'kultur' på
den måde forskel og knytter den *de facto* til en
allerede etableret racistisk hierarkisering.²²

Hvis vi zoomer lidt ud, kan vi med Jean-Luc
Nancy og Philippe Lacoue-Labarthe anskue
fascismen som en desperat reaktion på moder-
nitetserfaringen, erfaringen af kontingens.²³
Hvad de kalder "nazi-myten" er ønsket om at
skabe en overskuelig verden, hvor blod og jord
ikke er til diskussion, enten er du en del af det
ariske fællesskab, eller også er du ikke, der er
ikke noget at være i tvivl om, der er ikke noget
at diskutere, sådan er det bare. Førers ord er
lov, for folket er riget er føreren ("Ein Volk, Ein
Reich, Ein Führer"). Racen er loven med stort
L. Der er ikke noget mellemrum, der er ikke
nogen huller, alt er tilstedeværende. Og føreren
lover at genskabe en "evig" orden og rydde op,
rense folkets legeme. Den tyske nazisme er en
særligt radikal udgave af fascismen, men det er
den samme grundlæggende ultranationalisme,
vi genfinder i senfascismen.

Fra Claude Lefort ved vi, at al politik handler om at producere en mening [”mise en sens”] og skabe en form [”mise en scène”],²⁴ men fascismen tager denne æstetiske dimension ved det politiske i det moderne til tragiske højder, når den, som Benjamin skriver, anskuer mennesker som et kunstnerisk materiale, den fascistiske leder skal bearbejde og omdanne til en politisk-æstetisk gestalt.²⁵ Føreren er den store kunstner, der skal befri folket og lade det komme til sin ret. Det handler mindre om rationelle argumenter og mere om myter og om at udtrykke et mytisk begær, give det form eller finde tilbage til den form, der er forsvundet. Fascismen er, som Griffin formulerer det, en performativ palingenetisk æstetik.²⁶ Det er en desperat søgen efter et standpunkt og en fast grund, der ikke er der. Nazi-myten er forsøget på at repræsentere racen som evig og derfor ikke re-præsenteret, men oprindelig.²⁷ Det er et desperat forsøg på at finde en retning i en kapitalistisk verden karakteriseret af traditionsafvikling og opløsning af overleverede fællesskaber. Trump vil tilbage til efterkrigstidens fordristiske socialstat, hvor den hvide arbejder styrede sin familie og trofast mødte op på arbejde og producerede merværdi til den amerikanske kapitalistklasse. Det var en tid, som stod i masseproduktionens tegn, masseproduktion af biler, køleskabe, atomvåben og den patriarkalske familie.²⁸ Senfascismens utopi er ’de gode gamle dage’, en tid uden feminisme, migration og globalisering, hvor der var orden i hjemmet, det nationale og den enkelte husstand, hvor race og ejendomsret hang sammen.

Senfascismen lover at genoprette en imaginær national storhed ved at fjerne uønskede elementer. Den går på to ben, den vil skabe orden, og den vil ekskludere. Når politik opløses i erhvervslivet, som det er sket i den neo-liberale globalisering, bliver statens vigtigste funktion at producere moralsk panik og styre den uorden, der hele tiden opstår. Sikkerhed bliver statens vigtigste funktion. *Law and order*

Der skal være en grænse!

Dansk Folkeparti ønsker en permanent og synlig grænsekontrol, som på venlig vis kan byde velkommen til Danmark.

Dansk Folkeparti vil som før 2001 gennemføre grænsekontrol og sikre en større grad af sikkerhed. Det er en praksis som Irland, Storbritannien og til dels Sverige allerede praktiserer i dag. Et massivt flertal af de danske vælgere ønsker det.

DERFOR har Dansk Folkeparti sikret, at der er flere penge til grænsekontrol næste år. Næsten en kvart milliard kroner.

DF Dansk Folkeparti - Derfor!
 Christiansborg · 1240 København K
 33375199 · df@ft.dk · www.df.dk

Følg DF på Facebook

Plakat for Dansk Folkeparti: "Der skal være en grænse", 2016.

og racistisk udelukkelse kombineres. 'Amerika bliver stort igen', når de fremmede holdes ude eller kontrolleres (af politiet). Trump taler karakteristisk om "Blue Lives Matter" og afføjer blankt Black Lives Matter-bevægelsens kritik af *racial profiling* og politiets konstante nedskydning af unge sorte mænd, og Dansk Folkeparti har ført kampagne under sloganet "Volden ud af Danmark – tryghed nu" (trods faldende kriminalitet): den kriminelle lavalder skal sættes ned, kriminelle indvandrede og deres familier skal udvises fra Danmark og politiet skal have tilført langt flere midler (det har de også fået de seneste femten år). Der er desværre intet som helst, der tyder på, at disse krav ikke vil blive gennemført. Således er en lang række af Dansk Folkepartis mærkesager blevet til lov i løbet af de sidste femten år i Danmark: I 2015 blev der indført grænsekontrol ved den dansk-tyske grænse, samme år blev et krav om

at frihedsberøve flygtninge på ubestemt tid hastebehandlet gennem Folketinget, også i 2015 blev der vedtaget den såkaldte ”smykkelov”, der giver politiet tilladelse til at visitere nyankomne asylansøgere for værdigenstande, i 2018 blev der indført et maskeringsforbud (af DF omtalt som et burkaforbud), i 2019 blev det vedtaget af placere afviste asylansøgere på en ø, som tidligere har huset et center for virusforskning.

’Den hvide arbejderklasse’

Som jeg har beskrevet, er den senfascistiske diskurs en krisediskurs. Uanset om det er Trump, Salvini eller Dansk Folkeparti så er det den samme fortælling, vi præsenteres for. Der er sket et forfald, som de senfascistiske politikere vil rette op på. Det politiske system fungerer ikke længere, og det vil de gøre noget ved. Der er ikke tale om, at senfascisterne vil ophæve demokratiet som mellemkrigstidens fascistiske bevægelser, senfascisterne er ikke imod demokratiet i forstanden det parlamentariske demokrati forankret i en nationalstat med lejlighedsvis stemmeafgivelse, men de er for flertalsvælde i forstanden det ’rigtige’ flertal, det etnonationale folk skal bestemme. På den måde præsenterer senfascisterne sig som noget andet end de traditionelle socialistiske og borgerlige partier, der på skift har regeret de fleste vestlige nationaldemokratier siden Anden Verdenskrig. Senfascisterne er ikke imod demokratiet, men vil tværtimod redde det, redde *national*-demokratiet. Det vigtige er det nationale fællesskab og deres demokrati.

Det er vigtigt at tage den krise, som de forskellige senfascistiske partier taler frem, alvorligt. Der er en sandhed i fænomener som Trump, selv om det kan lyde *farferched*. Trump registrerer ikke blot den industrielle kapitalismes langsomme forsvinding i USA, men et kollaps i *slow-motion* af hele den kultur og livsstil som vi forbinder med den amerikanske supermagt. Vi er på vej ind i, hvad David Ranney taler om som ”en ny verdensorden”.²⁹ USA er der selvfølgelig stadigvæk, Hollywood, Wall

Street, Pentagon, Ford etc., men de eksisterer som zombier, de er døde, men lever videre og bliver ved med at hjemsoge verden. Valget af Trump både registrerer denne udvikling – krisen er reel, ”det lange 20. århundrede” er ved at ebbe mod sin afslutning³⁰ – men benægter den også og udvider blot krisen og accelerer den. Den herskende klasse i USA troede øjensynligt, den kunne holde skansen lidt endnu, fire eller otte år mere, Hilary Clinton som præsident, lidt mere kredit og lidt mere politi var opskriften, men Trump talte direkte ind i en udbredt følelse af krise og nedgang. USA’s økonomi er i løbet af de sidste 40 år langsomt, men sikkert skrumpet ind.³¹ Finanskrisen synliggjorde denne udvikling og afslørede samtidig, hvorledes de rigeste siden begyndelsen af 1970’erne har været i stand til at tilegne sig en stadig større del af den (stadigt mindre mængde) profit, der er blevet skabt. Ulighed og en smadret infrastruktur gav Trump en mulighed for at iscenesætte sig som et alternativ, selvom han selvfølgelig fører en økonomisk politik, der kommer de rigeste og erhvervslivet til gavn.

Genkomsten af fascisme skal således ses på baggrund af en længerevarende langsom krise. I forlængelse af den amerikanske værditeoretiker Moishe Postone kan vi forstå senfascismen som en kortsluttet antikapitalisme, hvor den senfascistiske ideologi registrerer strukturelle, økonomiske bevægelser, men giver dem en konkret form, så at sige identificerer kapitalakkumulationens abstrakte lovmæssigheder med let identificerbare fjender, ’de fremmede’.³² Som Postone beskriver i forlængelse af Marx, er kapitalismen kendetegnet ved abstrakt dominans, senfascismen tingsliggør denne abstrakte dominans og identificerer den med specifikke kulturelle former, hvor modsætningen mellem Vesten og islam bliver den afgørende forskel, der skal forklare de strukturelle transformationer. På den måde kommer muslimer, mexicanere eller migranter, med andre ord ’de fremmede’ til at repræsentere historiske udviklinger og forstås som årsagen til den.

I den aktuelle situation bliver muslimer,

mexicanere og alle de andre 'fremmede' på den måde det konkrete udtryk for en længerevarende økonomisk udvikling, hvor den amerikanske og europæiske middel- og arbejderklasse har oplevet faldende realløn og en gradvis udhuling af efterkrigstidens velfærdssystem. Senfascismen forstår krisen konkret, hvorved migranter og 'fremmede' bliver krisens årsag. Senfascismen kan ikke se de abstrakte imperativer, som kendetegner den kapitalistiske produktionsmåde, og kortslutter analysen: Det er muslimerne, der er skyld i forfaldet, eller det er mexicanerne, der er skyld i nedgangen. Senfascismens svar er så at lancere en ny-romantisk idé om at genetablere efterkrigstidens nationale socialstat, en national økonomi og sikre folkets homogenitet. Svaret på den neoliberale 'internationalisme' bliver ultranationalisme, nu skal der bygges mure og indføres told på udenlandske produkter, og den nationale kultur skal beskyttes.

En vigtig forudsætning for det senfascistiske ressentiment er den individualisering, der har fundet sted sideløbende med den lange neoliberale nødlanding. Det er historien om den gradvise erosion af 'arbejderen' som identitet, der har gået hånd i hånd med fremkomsten af den neoliberale globalisering. Det er på baggrund af opløsningen af den etablerede arbejderbevægelse og forvitringen af 'arbejderen' som identitet og program, at senfascismen vokser sig stærk. Som blandt andre Stuart Hall, men også Wendy Brown har redegjort for, er den neoliberale økonomi i høj grad subjektivtetsproducerende.³³ Den producerer bestemte subjekter, der ser på sig selv som individer, ikke som del af et kollektiv eller en klasse. Det er hvad Adorno tidligt kaldte "det klasseløse klassesamfund",³⁴ hvor klassebevidsthed og solidaritet erstattes af frustration og (selv) had. "Der eksisterer ikke noget samfund", som Thatcher proklamerede, og det er derfor altid den enkeltes skyld, hvis det går dårligt. Den postindustrielle økonomi producerer på den måde lokal begejstring (for de rige), men også udbredt skyld og intens konkurrence (for

alle de andre). I dag kæmper det store flertal af mennesker om retten til at blive "investerede", som Michel Feher kalder det,³⁵ kæmper om at tiltrække investeringer eller blive kreditværdige for at undgå at blive en del af den stadig voksende gruppe af menneske, der er blevet overflødige for den kapitalistiske økonomi.³⁶

Den neoliberale afvikling af arbejderen slår nu om i en paradoksal identitetspolitisk genkomst af arbejderen som truet identitet. Både Trump, Marine Le Pen og Pia Kjærsgaard, men også Bernie Sanders, Jeremy Corbyn og Jean-Luc Mélenchon vil redde arbejderen og taler om "klassekamp". Svaret på senfascismen er venstrepopulistisk identitetspolitik, hvor den nye-gamle venstrefløj pludselig forsøger at tilbageerobre de arbejdere, den mener, senfascisterne har mobiliseret. Dermed er den desværre ikke blot med til at forvandle den marxistiske klasseanalyse til dårlig identitetspolitik, den bekræfter også den eksplicitte racisme, der understøtter senfascismens italesættelse af 'den hvide arbejderklasser' misere. Marxistisk klasseanalyse forvandles til dårlig sociologi, når Trumps valgsejr forstås som en arbejderklasserevolte.³⁷ I dag er en mexicansk appelsinplukker i Californien altså mere 'arbejder' end en pensionist, hvis far arbejdede på Ford-fabrikken i Detroit, og en polsk rengøringsassistent i København er lige så meget en del af 'arbejderklassen' som en 'etnisk dansk' murer i Svendborg. Genkomsten af 'det sociale spørgsmål' finder sted på baggrund af forsvindingen af 'arbejderen' som identitet, som konsekvens af den etablerede vestlige arbejderbevægelses kollaps. Marx definerede som bekendt arbejderen som den, der intet har at miste (andet end sine lænker).³⁸ Senfascisterne, men nu også den populistiske venstrefløj forstår i stedet arbejderen som en, der har alt at miste, og derfor skal forskanse sig bag nationalstatens grænser. Dermed bekræfter den populistiske venstrefløj nationaliseringen af arbejderklassen, hvor nation, velfærd og yringsfrihed smelter sammen i en populistisk lukning. Derfor er der ikke længere nogen politiske modoffent-

ligheder, hvor det er muligt at navigere kritisk. I den forstand havde Debord ret i sin analyse af skuespillets homogenisering.³⁹ I dag er det nok kun uden for nationaldemokratiet og dens politiske offentlighed, at der er muligt at agere systemkritisk mod såvel den neoliberale

sparepolitik som mod senfascismen og dens venstrepopulistiske tvilling; det synes også at være konklusionen i de mere radikale dele af de protestbevægelser, der er dukket op siden 2011 fra Indignados til Gilets Jaune, de afviser både det politiske system og kapitalens fælleskab.⁴⁰

Noter

- 1 Walter Benjamin, "Kunstværket i dets tekniske reproducerbarheds tidsalder" ["Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit", 1937], oversat af Peter Madsen, *Kulturkritiske essays* (København: Gyldendal, 1998), 158. For en præsentation af Benjamins analyse af fascismen og et forsøg på at bruge den i forhold til Trump, se Mikkel Bolt, "Benjamin og Trump: Fascisme, kontrarevolution og æstetiseringen af politikken", *Agora* (2017:2-3), 250-283.
- 2 Benjamin, "Kunstværket i dets tekniske reproducerbarheds tidsalder", 157.
- 3 Den marxistiske fascismeanalyse er meget omfattende, men et godt udvalg af klassiske tekster kan findes i David Beetham, *Marxists in the Face of Fascism* (Manchester: Manchester University Press, 1983). På dansk er Ib Thiersens *Fascisme og kapitalisme: Teorier om fascismens opståen og funktion* (København: Tiderne Skifter, 1975) et godt udvalg. Ud over Roger Griffin, hvis vigtigste bog er *The Nature of Fascism* (London & New York: Routledge, 1991), har George Mosses mange bøger været vigtige bidrag til analysen af fascismen som ideologi og kultur, se f.eks. *The Fascist Revolution: Toward a General Theory of Fascism* (New York: Howard Fertig, 1999).
- 4 Som det fremgår af undertitlen er nærværende tekst et forsøg på at genaktualisere Benjamins bestræbelse på at gøre kunstteorien uanvendelig for fascismen, som han formulerer det i forordet til kunstværket-essayet. Benjamin, "Kunstværket i dets tekniske reproducerbarheds tidsalder", 130.
- 5 Jeg udvikler termen senfascisme ved at kombinere Fredric Jamesons analyse af "postmodernismen som senkapitalismens kulturelle logik" med Enzo Traverso beskrivelse af "postfascismen" i min artikel "Postfascismen, eller den sene kapitalismes kulturelle logik", *K&K* (2018:126), 7-32. Fredric Jameson, *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism* (London: Verso, 1991); Enzo Traverso, *Les nouveaux visages du fascisme* (Paris: Textuel, 2017).
- 6 Det er Mark Mazover, der kalder det 20. århundrede "den menneskelige røgs tidsalder" med henvisning til nazismens dødslejre. Mark Mazover, *Dark Continent: Europe's Twentieth Century* (London: Penguin, 1998).
- 7 For en analyse af dette forløb, se Mikkel Bolt, "On the Turn towards State Racism in Denmark", in: *e-flux journal* (2011:22), http://workero1.e-flux.com/pdf/article_203.pdf
- 8 At Dansk Folkeparti samarbejder med disse partier i EU-regi siger ikke noget om DF, og at Danmark har en meget restriktiv asyl- og flygtningepolitik siger ikke noget om Danmark og de forskellige danske regeringer.
- 9 Stuart Hall & Alan O'Shea, "Common-sense Neoliberalism", *Soundings* (2013:55), 8-24.
- 10 Maurice Blanchot, "Le Refus" [1958], *Écrits politiques. Guerre d'Algérie, Mai 68, etc.* (Paris: Lignes, Editions Léo Scheer, 2003), II. Blanchot fortsætter og nærmer sig en beskrivelse af det program- og fællesskabsløse ved afvisningen, der senere bliver til analysen af det fællesskab, man ikke kan vedgå sig: "Det er sådan, den forbliver tavs og ensom, selv når den viser sig, som den skal, ved højlys dag. De mennesker, der afviser, og som er knyttet sammen af afvisningens kraft, ved, at de endnu ikke er sammen. Tidspunktet for en fælles affirmation er netop det, de er blevet frataget. Det, der er tilbage, det er den irreducerbare afvisning, dette sikre, urokkelige, stringente Nej's venskab, som forener dem og gør dem solidariske." (II)
- 11 Michel Foucault, "(Sur les prisons)" [1971],

- Dits et écrits 1954–1988 : Tome II: 1970–1975* (Paris: Gallimard, 1994), 175–176. ”Lad det, der er intolerabelt, tvunget af magten og tavs-
heden, holde op med at være accepteret.” (176)
- 12 Lawrence Grossberg, ”Culture”, *Rethinking Marxism*, 25 (2013:4), 460.
 - 13 Raymond Williams overtager den antropologi-
ske forestilling om kultur som ”a whole way of
life” og applicerer den på den nye industrialise-
rede massekultur, der er ved at blive en realitet
i perioden efter Anden Verdenskrig. Williams’
analyse er et forsøg på at komme på højde med
en accelereret udvikling, hvor der opstår nye
kontrollformer, der gør det nødvendigt at ud-
vide og revidere den marxistiske basis-overbyg-
ningsmodel og tage den såkaldte overbygning
seriøst. Raymond Williams: *Culture and Society*
[1958] (London: The Hogart Press, 1993), xvi.
Jf. Mikkel Bolt, ”Kultur og kapitalismekritik”,
Birgit Eriksson & Bjørn Schirmer (red.), *Ny
kulturteori* (København: Hans Reitzels Forlag,
2019), 287–314.
 - 14 Alexander Reid Ross, *Against the Fascist Creep*
(Edinburgh & Chico: AK Press, 2017).
 - 15 Jean-Pierre Faye, ”Langage totalitaire et
’totalitarisme’”, *La critique du langage et son
économie Classes sociales, articulation, pouvoir*
(Paris: Galilée, 1973), 67. Se også Fayes ma-
gistrale *Langages totalitaires* (Paris: Hermann,
1972), hvor han detaljeret analyserer et længere
historisk forløb i tysk kultur fra 1890 og frem
til Hitlers magtovertagelse, hvor bestemte
begreber ’forbereder’ nazismen.
 - 16 Viktor Klemperer, *LTI – lingua Tertii Imperii:
Det Tredje Riges sprog, en filologs notesbog [LTI
Notizbuch eines Philologen, 1947]*, oversat af
Henning Vangsgaard (København: Tekst og
Tale, 2010), 28.
 - 17 Ida Meyer: ”Halvdelen af eleverne i 8. og 9.
klasse: Muslimer bør ikke have ytringsfrihed”,
Berlingske, 29 april, 2015; [https://www.berlingske.dk/samfund/halvdelen-af-eleverne-
i-8.-og-9.-klasse-muslimer-boer-ikke-have-
ytringsfrihed](https://www.berlingske.dk/samfund/halvdelen-af-eleverne-i-8.-og-9.-klasse-muslimer-boer-ikke-have-ytringsfrihed)
 - 18 I sin tilrædelsestale beskrev Trump malende,
hvordan Amerika havde tabt, men at det nu
var slut. For en analyse af talen, se Mikkel
Bolt, *Trumps kontrarevolution* (København:
Nemo, 2017), 65–93. For utallige eksempler på,
hvordan politikere fra Dansk Folkeparti taler
om ”en muslimsk invasion”, se citatsamlingen i
Knud Lindholm Lau, *Bare fordi at...: Sprog og
forestillinger i udlændingedebatten* (København:
Tekst og Tale, 2018), 18–159.
 - 19 Griffin, *The Nature of Fascism*, 26–55. Som
Griffin skriver: ”I hjertet af den palingenetiske
politiske myte ligger overbevisningen, at sam-
tiden gennemlever eller skal til at gennemleve
en ’fuldstændig forvandling’ [...] eller et
’vendepunkt’ i den historiske proces.” (35)
 - 20 Williams, *Culture and Society*, xvi–xviii.
 - 21 Giorgio Agamben, ”Hvad er et folk?” [”Che
cos’è un popolo?”], 1994], *Midler uden mål:
Noter til politikken [Mezzi senza fine: Note sulla
politica, 1996]*, oversat af Søren Gosvig Olesen
(Skive: Wunderbuch, 2015), 43–48. Jf. Mikkel
Bolt, ”Folket som rest. Giorgio Agamben
(med og mod Marx) om bevægelser, magt og
modstand”, *Slagmark* (2016:72), 71–88.
 - 22 Étienne Balibar, ”Y a-t-il un ’néo-racisme’?”
[1988], Étienne Balibar & Immanuel Waller-
stein, *Race Nation Classe: Les identités ambiguës*
(Paris: Éditions la Découverte, 1990), 27–41.
 - 23 Philippe Lacoue-Labarthe & Jean-Luc Nancy,
Le mythe nazi [1981] (Paris: Éditions de l’aube,
1991).
 - 24 Claude Lefort, ”La question de la démocratie”
[1983], *Essais sur le politique, XIXe–XXe siècles*
(Paris: Seuil, 1986), 20.
 - 25 For gode analyser af nazismen som poli-
tisk-æstetisk projekt, se Ingemar Karlsson &
Arne Ruth, *Sambället som teater: Estetik och
politik i Tredje Riket* (Stockholm: Liber, 1983);
Peter Reichel, *Der schöne Schein des Dritten
Reiches: Faszination und Gewalt des Faschismus*
(München: Carl Hanser Verlag, 1992).
 - 26 Roger Griffin, *Fascism* (London & Medford:
Polity, 2018), 46.
 - 27 Jf. Jean-Luc Nancy, ”La representation interdi-
te”, *L’art et la mémoires des camps: Représenter
exterminer* (Paris: Le genre humain / Seuil,
2001), 13–39.
 - 28 For en god beskrivelse af denne utopi, se Mat-
thew Flisfeder, ”’Make America Great Again’
and the Constitutive Loss of Nothingness:
An American Nightmare”, *Third Text* (2018:
154-155), 647–655.
 - 29 David Ranney, *New World Disorder: The Decline
of U.S. Power* (North Charleston: CreateSpace
Independent Publishing Platform, 2014).

- 30 Giovanni Arrighi, *The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Time* (London & New York: Verso, 1994).
- 31 Robert J. Gordon, *The Rise and Fall of American Growth: The U.S. Standard of Living since the Civil War* (Princeton: Princeton University Press, 2016).
- 32 Moishe Postone, "Anti-Semitism and National Socialism: Notes on the German Reaction to 'Holocaust'", *New German Critique*, 19 (1980:1), 97–115.
- 33 Stuart Hall, "The Neo-Liberal Revolution", *Cultural Studies*, 25 (2011:6), 705–728; Wendy Brown, *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution* (New York: Zone Books, 2015).
- 34 Theodor W. Adorno, "Zur Lehre von der Geschichte und von der Freiheit (1964/1965)", *Nachgelassene Schriften. Abteilung IV: Vorlesungen. Band 13* (Frankfurt: Suhrkamp, 2001), 55.
- 35 Michel Feher, *Le temps des investis: Essai sur la nouvelle question sociale* (Paris: La découverte, 2017).
- 36 Endnotes, "Misery and Debt", *Endnotes* (2010:2), 20–51.
- 37 Et eksempel på en sådan analyse, finder vi i Göran Greider & Åsa Linderborg, *Populistiska manifestet* (Stockholm: Natur & Kultur, 2018). Jf. min anmeldelse af bogen "Venstrepopulistisk luftslot", *Ny Tid*, 66 (2018:8), 23.
- 38 Karl Marx & Friedrich Engels, *Det kommunistiske manifest [Manifest der kommunistischen Partei, 1848]*, oversat af Sven Brüel (København: Rhodos, 1970), 72.
- 39 Guy Debord, *Skuespilsamfundet [La société du spectacle, 1967]*, oversat af Ole Klitgaard (København: Rhodos, 1972).
- 40 For en god statusoversigt over den nye protest-cyklus, se Comité invisible, *Maintenant* (Paris: La fabrique, 2017).

Summary

Late Fascism's Aestheticization of the (White) Working Class: Notes for a Communist Art Theory

The article presents a double take on what I propose to call late fascism in order to distinguish between the inter-war fascist movements and contemporary fascist parties and politicians. Firstly, I follow Walter Benjamin's analysis of fascism as a question of aestheticization. Fascism is just as much a question of culture and ideology as a question

of politics, and we need to map the specific fascist culture that contemporary fascist politicians produce. Secondly, I connect this analysis of fascist culture to an analysis of the specific class composition of late fascism, arguing that late fascism operates through a process of reverse victimization where a privileged white working class comes to see itself as threatened.

Keywords: late fascism, fascism, Walter Benjamin, Donald Trump, Danish People's Party